

INDUSTRIEN UNDER VALUTAORDNINGEN

FOREDRAG I NATIONALØKONOMISK FORENING DEN 7. JANUAR 1936

AF IVAR EGEBJERG

VEDRØRENDE det Emne, hvorom jeg skal tale, gælder det, at det har været morsommere at være Deltager, end det vil blive at være Tilhører. For en Grotid — en virkelig Grotid — hvor nye Planer undfanges, nyt Initiativ spirer frem, og hvor det, der allerede findes, fortætter sig og skyder nye Skud, er naturligvis en Oplevelse for et Erhverv. At gennemgaa det samme som Tilhører til Eksempler og Tal, er en noget mindre Oplevelse.

Jeg vil begynde med Valutaordningen, der paa en noget hovedkuldts Maade kom til Verden den 30. Januar 1932. Hvorledes denne nye Ordning skulde bruges, og hvad den skulde bruges til, var ikke helt klart. Kun stod det fast, at den ikke var blevet lavet af Hensyn til Industrien, ja, det tør vel endog antydes, at netop den Omstændighed, at den ikke havde noget at gøre med Beskyttelse, var en af de fornemste Grunde til, at den kunde vedtages.

Der var engang en Mand, der fik tilbudt en af de almindelige Universalmedicinere, der efter de gængse Recepter var god imod Gigt, Kolden og Vattersot, og Manden, der var en ganske fornuftig Mand, sagde, at kunde Medicinen blot kurere en af disse Sygdomme, var det en god Medicin. Naar man læser Valutalovens Formaaalsparagraf og deraf ser, at Loven har til Formaal: at sikre Kronens Kurs, at opfylde de handelspolitiske Forpligtelser, at fremme Beskæftigelsen, at opretholde Eksporten, at bevare Importen af Raastoffer, at understøtte Transithandelen og at undertrykke Dumping, saa kunde man maaske paa samme Maade sige, at kunde Loven fyldestgøre et af disse Formaal, var det ingen daarlig Lov, hvad det jo forøvrigt heller ikke er.

I Øjeblikket er det imidlertid ikke Valutalovens Ordlyd, men dens Dato, der har Interesse, fordi jeg skal gennemgaa den industrielle Udvikling efter 30. Januar 1932. Jeg vil, som Udgangspunkt, anvende Det statistiske Departements Beskæftigelsestal.

Nu vil jeg paa ingen Maade øve nogen Art af Kritik overfor Det statistiske Departements Tal. Jeg vil kun sige, at dette er en repræsentativ Statistik, d. v. s. Departementet faar oplyst Tallene Maaned for Maaned for et passende Antal Virksomheder og regner derefter med, at den Bevægelse, der konstateres for disse Virksomheder, ogsaa gælder for alle de andre. Man slutter med andre Ord fra det mindre og velkendte til det større og ukendte. Takket være Industriens altfor ihærdige Modvilje mod at udfylde Skemaer, er dette den eneste praktisk mulige Form for et maa-nedligt Produktionsindeks, og i Tider, hvor Forholdene glider nogenlunde jævnt fra Nedgang til Opgang — og saa lidt ned igen, er denne Indeks ogsaa fuldt tilstrækkelig. I Perioder, hvor helt nye Industrier — eller i hvert Fald helt nye Industrigræne — skyder frem, er denne Statistik derimod, trods al Korrektion, behæftet med visse aabenbare Fejlmomenter, fordi de gamle Firmaers Tal jo intet kan sige om de nyes Udvikling. Naar Departementets Opgørelse viser, at Beskæftigelsen i den Industri, der omfattes af Produktionsstatistiken, er vokset fra 110.000 i 1932 til 144.000 i 1935, saa er disse Tal mere Udtryk for en Bevægelse end for en Optælling.

Statistiken er inddelt i 9 Produktionsgrupper, og jeg vil holde mig til denne Inddeling. Den første Gruppe omfatter Fremstillingen af Nærings- og Nydelsesmidler og repræsenterer i daarlige Aar en Fjerdedel af Industrien og i gode Aar en Femtedel. Fremgangen fra 1932 til nu er for denne Industrigruppe ca. 8 pCt. Af Betydning er her Forøgelsen af Hvedemelsproduktionen, der fremkom, efter at vi har maattet give Afkald paa en væsentlig Del af bl. a. det amerikanske Hvedemel, uden at det daglige Brød af den Grund er blevet ringere. Af Nyproduktioner indenfor denne Gruppe skal jeg nævne Kartoffelmel, hvoraf Landet nu er selvforsynende, Sagrogryn, Knækbrød, hvor en stor Import er erstattet af en dansk Produktion, som ved sin Reklame samtidig har forøget Forbruget betydeligt, Fiske- og Kødkonserver, der er udvidet ikke saa lidt, og Risengryn, hvor en tidligere tilstedeværende Produktion er genoptaget. Til Gengæld har Udlandets Restriktioner og Pristilskud formindsket de udprægede Eksportindustrier — Mælkekondensering og Skinkehermetik. Stor Indflydelse paa det samlede Beskæftigelsestal har det haft, at Rulningen af Cigaretter er blevet noget forøget, som Følge af en dertil sigtende Omlægning af Beskatningen, og at et maskinteknisk Fremskridt har

muliggjort Maskinfremstilling af Cigarillos, hvorved den ellers sædvanlige Stigning i Forbruget af Cigaretter er blevet begrænset.

Den næste Gruppe, jeg vil omtale, er Tekstilindustrien. Her er Stigningen noget større, nemlig ca. 25 pCt., hvorved endda maa tages i Betragtning, at der i denne Industri var en Fremgang allerede fra 1931 til 1932, saaledes at den samlede Opgangsprocent bliver en 35 pCt. For de Produktionsgrene — Klæde- og Bomuldsvarer — hvor den udenlandske Konkurrence er af særlig Betydning, vil jeg gerne nævne, at Importreguleringen mere har fremkaldt en Omlægning end en større Nedskæring af Indførselen. Det, der har fremhjulpet Tekstilproduktionen, er Fremgangen i Konfektionsindustrien, hvorved det samlede Forbrug er vokset væsentligt. Nævnes maa det dog, at Tekstilindustrien endnu langt fra dækker samme Procent af Forbruget, som i 1913. Tekstilindustriens Andel i Forbruget var for Uldvarer 55 pCt. i 1913 mod nu ca. 50 pCt. og for Bomuldsvarer 50 pCt. i 1913 og ca. 40 pCt. i 1935. Betydende Nyproduktioner er i de sidste Par Aar navnlig skabt for Vævning af Silkeметervarer og for Fremstilling af Silkestrømper.

Beklædningsindustrien er ligesom Tekstilindustrien steget allerede fra 1931, og Stigningen andrager ca. 30 pCt. Her er imidlertid et Tilfælde, hvor Tallene nok er mindre nøjagtige, fordi denne Industri i høj Grad er præget af Nydannelser. Navnlig er fremvokset en særdeles ydedygtig Fremstilling af Damekjoler, paa hvilket Omraade det konfektionerede Forbrug ellers blev indført i væsentlig Grad. Desuden er der skabt en Mængde Smaavirksomheder for alle Slags mindre Beklædningsobjekter, f. Eks. Flipper, Sokkeholdere, Ærmeblade og saa fremdeles. Af større Nyproduktioner kan nævnes Fabrikationen af Regnfrakker, der har faaet et ret stort Omfang, samt Genudvikling af Fremstillingen af Korsetter.

For Læderindustrien under eet gælder det, at Skotøjsindustrien, der var haardt ramt af udenlandsk Konkurrence, har faaet en betydelig Produktionsstigning, og Handskeindustrien, der var ved at sygne helt hen, er blevet en Produktion i kraftig Udvikling. For begge Industrier kan det siges, at der er oprettet et forholdsvis stort Antal nye Smaavirksomheder, men at Produktionstilvæksten navnlig ligger hos de bestaaende ældre Fabriker. Læderwarefabrikationen var tidligere meget lille; der er her fremkommet en Række Virksomheder, hvis dygtige Kvalitetsproduktion har vakt Opmærksomhed. Garverierne, der for deres Ruskinds-

fremstilling har en Millioneksport, er gaaet frem i Kontakt med de læderforbrugende Industriers Vækst.

Træindustrien er jo i væsentlig Grad knyttet til Byggeriet, og havde følgelig i 1932 Bundrekord i Beskæftigelse. Det store Byggeri i de følgende Aar rettede Beskæftigelsen op, saa at der i 1935 — i Forhold til 1932 — var en Fremgang paa over 40 pCt. i Sammenligning med 1931 var Opgangen dog kun det halve heraf. For Beskæftigelsen har det betydet en Del, at Høvlingen og Pløjningen af Brædder nu — ligesom for en Række Aar tilbage — i større Udstrækning udføres herhjemme, og ogsaa den større Anvendelse af dansk Bygningstømmer maa nævnes. Der er fremkommet som Nyproduktion bl. a. Krydsfiner og Bøgetræsparket, ligesom der er oprettet en Del mindre Trævarefabriker for forskellige Specialiteter.

Sten-, Ler- og Glasindustrien er for Hovedtallene stærkt præget af Cementindustriens og Kalk- og Teglværkernes Skæbne. Cementindustriens Eksport var standset af Verdensdepressionen, men kom i fuldt Sving i 1934 og 1935, og Kalk- og Teglværkerne fulgte Byggeriets opadstigende Linie. Glasværkerne fik en Produktionsstigning ved Fremstilling af Emballageglas, og Glassliberiet fik en betydelig Udvikling. Indenfor de keramiske Industrier fremkom Porcelænsmaleriet, baseret paa Dekorering af indført hvidt Porcelæn; endvidere forøgedes navnlig Produktionen af teknisk Porcelæn til Eksport, af Fajance og Lervarer, ligesom Produktionen af Rør, Kaolin og ildfast Materiale tiltog. For hele denne vidtspændende Gruppe er Stigningen fra 1932 til 1935 næsten 60 pCt. Ses bort fra Byggeelendighedens Virkninger i 1932, og tages Udgangspunktet i 1931, bliver Stigningen ca. 16 pCt.

Om Jern- og Metalindustrien gælder det, at denne Industri i daarlige Aar er omtrent paa Størrelse med Nærings- og Nydelsesmiddelindustrien, men i gode Aar 50 pCt. større. Jern- og Metalindustrien var — navnlig som Følge af Skibsfartskrisen og det daarlige Byggeri — bragt saa langt ned i 1932, at man først i 1934 naaede paa Højde med Beskæftigelsen i 1931. Denne Industrigruppe, der i Modsætning til de fleste af de førnævnte havde en meget væsentlig Fremgang fra 1934 til 1935, er nu naaet en større Beskæftigelse end i 1929 og 1930, der ellers — bl. a. under Indtryk af Burmeister & Wain's mægtige Produktion — havde været de hidtil største Aar. Skibsværfterne med deres store Nybygningsarbejder for udenlandske og danske Rederier yder naturligvis direkte og indirekte et væsentligt Kontingent til den høje

Beskæftigelsesgrad. Ogsaa Elektromotorindustrien og den øvrige Motorindustri, Kølemaskiner og Mejerimaskiner, der alle har en meget betydelig Eksport, afgiver megen Beskæftigelse; endvidere maa nævnes Radiatorindustrien, der uden større Besvær har konkurreret de tidligere dominerende udenlandske Radiatorer ud af Markedet, samt den navnemæssig nærlydende Radioindustri, der efterhaanden har formaaet paa udmærket Maade at magte Fremstillingen af næsten alt det i Danmark anvendte Radiomateriel med Undtagelse af Radiorør, hvor den iøvrigt særdeles lovende danske Nyproduktion kun dækker en lille Del af Forbruget.

Det vil føre for vidt, om jeg blot som Oprensning skulde nævne de talrige Nyfabrikationer, der er optaget med Held af Jern- og Metalindustrien. Kun nogle enkelte Ting skal jeg, som tilfældigt udplukkede Eksempler, tillade mig at nævne blandt Nyfabrikationerne: Trukne Rør, Faldrør, Centralvarmekedler, Blødstøbegods, Udvalsningen af Aluminium, Cyklepumper, Cykledele og Autodele, emaillerede Badekar, Elektroder og Svejsmaskiner. For hele Jern- og Metalindustrien er Fremgangen fra 1931 til 1935 ca. 15 pCt., men fra det ekstraordinært daarlige Aar 1932 er Stigningen over 40 pCt.

Gruppen Papir og Grafisk Industri er i afgørende Grad præget af Papirfabrikenes systematiske Udbygning af deres Anlæg — dels her i København gennem den nye Pap- og Kartonfabrik og dels ved Udvidelser rundt om paa de store Provinsfabriker. Der er blevet skabt en jævn Forøgelse af Beskæftigelsen, og hertil kommer saa, at Forholdene har lært os, at Prægning af særlige Etiketter og at Fremstilling af forskellig Slags Emballage i mange Tilfælde akkurat lige saa godt lader sig foretage her i Landet. Beskæftigelsen i Emballageindustrien og i den grafiske Industri er herved blevet forøget, saaledes at den samlede Stigning for Gruppen bliver $12\frac{1}{2}$ pCt.

Som den sidste Gruppe kommer saa den kemisk-tekniske Industri, indenfor hvilken er samlet en Mængde højst forskelligartede Produktionsgrene. Her findes — blot for at nævne nogle — Olieindustrien, der i de senere Aar har forøget sin Eksport i meget høj Grad, Kunstgødningsindustrien, hvis Produktionskapacitet er udvidet ved det store Anlæg i Kallundborg, Gummiindustrien, hvor de eksisterende Fabriker er vokset, og hvor adskillige nye er kommet til, Farveindustrien, hvis Eksport og Produktionsevne stadig er i Tiltagen, samt Medicinalindustrien, der paa mange Omraader er blevet en af Landets mest udprægede Eksportindu-

strier. Indenfor de kemisk-tekniske Industriens vidtfavnende Produktionsfelt er nye Produktionsgrene skabt i meget stort Antal. Jeg har allerede strejft Gummifodtøjet, hvor Fremgangen har været stor. Lad mig endvidere nævne Asfalt, Alkali, Stearin, Zinkhvidt, Anilinfarve, Husblas, Grammofonplader, Glødelamper, Neonrør, Bakelitvarer, kosmetiske Præparater af alle Slags, Kamme, Tekstilpræparater — altsammen Omraader, hvor nye Produktioner er iværksat, eller hvor bestaaende er udvidet i ganske afgørende Grad. Den samlede Fremgang for den kemisk-tekniske Industri er fra 1932 til 1935 godt 40 pCt.

Denne, som Følge af Emnets Mangfoldighed, noget langstrakte Gennemgang af Tal vil jeg slutte med at nævne, at Industriens Beskæftigelse under eet er vokset med 18 pCt. fra 1931 og med 30 pCt. fra 1932, men lad mig samtidig understrege, at denne opadgaaende Linie desværre ikke synes at fortsætte sig, idet der nu i de sidste Maaneder er Eksempler paa Tilbagegang i enkelte Industrier og Tegn paa kommende Tilbagegang i andre.

I Tiden fra Valutaordningens Gennemførelse til nu har der da været en betydelig industriel Fremgang. Tidssammenhæng og Aarsagssammenhæng er imidlertid ikke det samme, og hverken naar det gælder Ros eller Dadel er der Grund til at give Valutaordningen mere, end hvad der med Rette tilkommer den. Jeg maa saaledes nævne, at der i de senere Aar har været en almindelig Konjunkturforbedring i hele Verden; dette har paavirket Industrien i andre Lande og har naturligvis ogsaa øvet Indflydelse paa den danske Industri. I samme Retning har Opgivelsen af Guldmøntfoden virket. Alle Sterlinglandene har sporet dette, og vort Land er ikke nogen Undtagelse i saa Henseende. Men hertil kommer saa den direkte Kronesænkning — først Shillingskronens 10 pCt. og derefter Kanslergadeforligets Nedsættelse fra 20 til 22,40. Disse Kronenedskæringer blev ikke gennemført for at gavne Industrien. Industrien har ogsaa her været i den mærkelige Stilling, at det, der var tiltænkt andre, er tilfaldet den — ja, man kan endog sige, at Industrien slet ikke ønskede disse Mønteksperimentet. Hvor ringe Plads end Industriens Velfærd havde i Motiverne til Kronenedskæringer, saa blev selve Handlingen dog af overordentlig Betydning for den industrielle Produktion.

Jeg behøver ikke at beskrive Følgerne af en Møntsænkning, men jeg vil pege paa, at intet gør en Udvidelse af en Fabriks sædvanlige Produktion lettere, og intet gør Oprettelsen af en ny Fremstilling mere gennemførlig end netop den Omstændighed, at man

kan fremstille Varen billigere end Markedets hidtidige Leverandører. Og det er akkurat dette, der har foreligget. Naar danske Industrier i den skete Udstrækning har kunnet erobre Afsætning fra udenlandske Konkurrenter, og naar saa mange nye Produktioner med Held har kunnet gennemføres, saa skyldes dette i mangfoldige Tilfælde den Kendsgerning, at den danske Produktion har kunnet producere billigere end den udenlandske.

De her nævnte tre Aarsager: Verdenskonjunkturernes Forbedring, Sterlinglandenes almindelige og Danmarks private Møntinflation, er tilsammen saa stærke, at de i sig selv maatte fremkalde en Opblomstring for dansk Industri. Og naar jeg kommer til Valutaordningen — hvis Tilstedeværelse man ikke helt bør overse — saa er det egentligt her de indirekte Virkninger, der er de mest aabenbare.

Da Danmark i 1931 forlod Guldets, og den danske Krones internationale Værdi nedsattes væsentligt, syntes man ogsaa paa bestemmende Steder at have den Opfattelse, at Danmark skulde drive Inflation udadtil og Deflation indadtil. Kronesænkningen ledsagedes af Kreditindskrænkning, og det paa en saadan Maade, at Landets største Kommune maatte laane Penge til $7\frac{2}{3}$ pCt., og at $4\frac{1}{2}$ pCt. Kreditforeningsobligationer gik ned til $\frac{1}{5}$ af deres paalydende Værdi. At Anlægsvirksomhed, Byggeri og anden Foretagsomhed blev standset ved denne Pengepolitik, siger sig selv.

Nu vil jeg ikke overfor denne Forsamling paastaa, at denne Pengepolitik ikke kunde ændres uden Etablering af en almindelig Importregulering, thi det ved De alle vilde være en urigtig Paastand. Men jeg tror paa den anden Side ikke, at jeg vil blive modsagt, naar jeg siger, at Valutaordningen var den rent praktiske Forudsætning for, at man kunde arbejde sig væk fra den nævnte ulyksalige Pengepolitik. Den Omstændighed, at man gennem Valutaordningen havde Hold paa Importen — og derigennem paa Handelsbalancen — gav en saadan Beroligelse, at man turde slappe af paa de banktekniske Midler uden Frygt for en Gentagelse af Efterkrigsaarenes Valutakatastrofe. Det mægtige Opsving i Byggeri og Anlægsvirksomhed, der blev muliggjort ved en ændret Pengepolitik, og hvorved en stor Forøgelse af Beskæftigelsen blev opnaaet, har saaledes i Virkeligheden sin Rod i Valutaordningen, fordi det var denne, der gav Basis for Ændring i Pengepolitiken. At man senere skulde erfare, at Importregulering ikke udelukker Kreditinflation, er en Sag for sig.

En anden Virkning af Valutaordningen var de Følger, Eksport-

aftalerne fik for hele Landets Økonomi og derved ogsaa for Beskæftigelsen i Industrien. Den Handelspolitik, der kunde føres med Udgangspunktet i Valutaordningen, betød for de vigtigste af Landbrugets Eksportmarkeder overordentlig meget, og det samme gjaldt for adskillige Eksportindustrier. Det, der her opnaedes for Eksporte, omsattes i forøget Købeevne i Indlandet med deraf følgende forøgede Afsætningsmuligheder for mange danske Industrier.

Der er i vort økonomiske Liv to iøjnefaldende Ting. Den ene er Industriens stigende Produktion, den anden er Valutakontorets Begrænsning af Importen af mange Industrivarer. Disse to Ting sættes ofte i Forbindelse med hinanden, saaledes at den ene Ting opfattes som Forklaringen paa den anden. Jeg har søgt at vise, at adskillige andre Forhold end selve Importbegrænsningen har øvet Indflydelse paa Industriens Stilling, og det endda en Indflydelse, der har været overordentlig stor. Men naturligvis har Valutaordningens Beskæring af Indførselen ogsaa i mange Tilfælde virket som en direkte Beskyttelse og haft de Virkninger, en Industribeskyttelse helst skal have, nemlig en Forøgelse af Produktionen. Der er herved opnaet, at forhaandenværende Anlæg har kunnet udnyttes bedre; der er herved skabt Muligheder for Optagelse af forskellige nye Produktioner, og der er endvidere skabt et Brud paa en sædvanemæssig Tilstand, som vanskeligt kunde ændres uden et saadant drastisk Indgreb. Jeg tænker her paa det Forhold, at mange Virksomheder gennem Aars Udvikling var indstillet paa at købe Hjælpemidler, Halvfabrikata og Emballageting bestemte Steder i Udlandet, fordi man der havde Opskrifter, Forme, Modeller og Mønstre, ofte saaledes, at disse var betalt af det danske Firma. Vanskeligheden med at faa Indførselstilladelse bevirkede nu, at man maatte beslutte sig til at faa denne Hjælpeproduktion udført herhjemme, enten hos de paagældende danske Fagindustrier, eller, hvor dette efter Varens Art var det naturligste, i vedkommende Virksomhed selv. Mange Virksomheder har — hvad jeg personlig tit har erfaret — gjort den Opdagelse, at de herved blev baade billigere og bedre betjent end tidligere, og i disse meget talrige — men hver for sig stærkt begrænsede — Omraader ligger sammenlagt en ikke ringe Landvinding for dansk Produktionsliv. Endvidere har Valutaordningen haft væsentlig Betydning gennem den Sikkerhed, der er skabt for den danske Produktion.

Enhver ved, at det første, der møder en Virksomhed, der frem-

stiller en ny Vare eller forsøger at udvide sin Afsætning, er Modtræk fra den tidligere Leverandør i Form af Prisnedsættelse, Kreditfaciliteter, øget Propaganda, eller — naar de er tilstrækkeligt stærke — ligefremme Misbrug af deres Magtstilling. Mod dette har Valutaordningen dannet en effektiv Modvægt. Ikke fordi dens Dumpingsbestemmelser nogensinde er bragt til Anvendelse — de Gange, vi har henvendt os med Eksempler paa Dumping og henstillet, at Lovens Regler blev bragt i Anvendelse, er vi altid blevet mødt med Valutakontorets velkendte beklagende Afslagssmil, som mildner Formen, men ikke ændrer Afslagets Uigenkaldelighed — men den danske Producent har vidst, at der var nøje afstukne Grænser for, hvor langt en irriteret udenlandsk Sømmenslutning kunde gaa, og har saa kunnet handle herefter. Denne Produktionssikkerhed har haft megen Værdi for dansk Industri og vil faa det i endnu højere Grad, hvis Tyskland gaar væk fra Guldet eller udbygger sin Eksporttilskuds-Politik videre, hvad visse Ting tyder paa vil ske.

Det er vanskeligt at foretage en helt nøjagtig Vurdering af Valutaordningens direkte arbejdsskabende Virkninger, ogsaa fordi hensigtsmæssige Ændringer i Toldlovgivningen, som f. Eks. for Silkevarer, Skotøj, Handsker, Gummifodtøj, kosmetiske Artikler og Radiomateriel har øvet sin Indflydelse. Men som en Sammenfatning af det her fremførte mener jeg at kunne sige, at det er ubestrideligt, at den her i Landet førte økonomiske Politik har skabt større Arbejdsmuligheder og bedre Erhvervsvilkaar for Størstedelen af den danske Befolkning, og at det er lige saa ubestrideligt, at Grundpillen i denne økonomiske Politik er Valutaordningen.

Det er imidlertid en Fejltagelse at tro, at den Tilstand, Valutaordningen er et Udtryk for, kun rummer Aktivposter for Industrien. De skulde prøve at opholde Dem en Dag i Industriraadets Kontorer og se alle de Henvendelser, der kommer fra Industri-virksomheder, der har Vanskelighed ved at faa Raavarer, eller De skulde gaa ned i Valutakontoret, og De vilde se, at det ikke alene er Færdigvareimportører, der mediterer i Forkontorerne, det er tværtimod saaledes, at en meget stor Del af de indkomne Beklagelser omhandler Indførsel af Raavarer og Hjælpestoffer til den industrielle og haandværksmæssige Produktion.

Desværre er Vanskelighederne paa dette Omraade tiltaget i høj Grad. Endnu i 1934 var det saaledes, at nogle Industriegrene kunde sige, at ikke en Arbejdstime var gaaet tabt som Følge af

manglende Valutabevillinger til Raavarer, og selv om Industri-
raadet, der jo omfatter den samlede Industri, ikke kunde sige
det samme for hele sin Medlemskreds, saa var Forholdet dog det,
at de værste Vanskeligheder var blevet overvundet. For 1935 og
specielt for den sidste Halvdel af Aaret gælder noget tilsvarende
ikke. Der har været Mangel paa mange Raavarer og Hjelpe-
stoffer, og dette har sat sig sine Spor i Produktionen. Et Blik paa
Importstatistiken vil bekræfte dette, thi medens Industrien har
forøget sin Beskæftigelse fra 1931 til 1935 med 4—5 pCt., er Import-
mængden for mange importerede Hovedraavarer gaaet ned. Dette
gælder bl. a. Raatobak, Uld, Bomuld og navnlig for Jern og Metal,
hvorved maa haves i Erindring, at Jern- og Metalindustrien hører
til de Industrier, der har haft en betydelig Beskæftigelsesfrem-
gang fra 1934 til 1935. Følgen har været en ofte irrationel Pro-
duktion med kunstig Stilstand i nogen Tid og derefter forceret
Arbejde for at faa Ordrene færdige. Naar det i det hele taget
har kunnet gaa, skyldes dette en Opspisning af de fra 1934 over-
førte Raavarelagre, der nu er reduceret langt under det normale
og langt under, hvad der er nødvendig for en naturlig Fastlæg-
gelse af Produktionsprogrammet.

Denne Formindskelse af Industriens Raavaretilførsler er saa
meget mere beklagelig, som Industrien jo netop i 1935 har kunnet
forsøge sin Eksport væsentligt. Danmark har i de 11 Maaneder
af 1935, for hvilke der foreligger Handelsstatistik, kunnet indføre
for omtrent samme Beløb som i de samme Maaneder i 1934, nem-
lig ca. 1.220 Mill. Kr. Men naar disse Maaneder, der i Fjor bragte
et urovækkende Importoverskud paa 118 Mill. Kr., i 1935 har
kunnet afsluttes med det mere passende Indførselsoverskud af
70 Mill. Kr., saa skyldes dette navnlig den Omstændighed, at
Industrieksporten er blevet forøget med 34 Mill. Kr. Landbruget
har, som bekendt, bevaret Retten til frit at kunne købe Hoved-
raavarerne der, hvor de er bedst og billigst; mange Grunde —
bl. a. Varernes Mangfoldighed og den intime Sammenkædning af
Hjemmeproduktion og Eksportproduktion — har bevirket, at Eks-
portindustrien ikke har kunnet faa en lignende Frihed. For-
haabentlig vil dog et mellem Valutakontoret og Industriraadet af-
talt System i den kommende Tid betyde nogen Lettelse for Eks-
portproduktion, hvis yderligere Fremgang er et saa livsvigtigt
Spørgsmaal.

Naar Stillingen er karakteriseret af en voksende Spænding
mellem Industriens Behov for Raavarer og Valutamyndigheder-

nes Mulighed for at imødekomme dette Behov, skyldes dette naturligvis ikke manglende Forstaaelse overfor Industrien, end-sige noget Ønske om, at Industrien skal tvinges til at afskedige Arbejdere. Det, der her gør sig gældende, er, at Danmarks Valutaordning er et handelspolitisk Instrument, som ogsaa andre vil prøve at spille paa.

Og Foranledninger hertil mangler ikke. Det er jo saaledes, at det lukkede Marked fremkalder en Overeksponering af Efter-spørgslen. Er der ved Importbegrænsning skabt en Uligevægt mellem Forbrug og Tilbud, mangedobles den Difference ved Importørernes Antal. Er det saaledes, at der i et givet Tilfælde kan sælges 1000 Par Traadhandsker, vil denne Salgsmulighed fore-ligge som en Realitet for de fleste af dem, der indfører denne Vare, og det tilsyneladende Købebehov overfor Udlandet vil ikke være 1000 Par men mange Gange 1000 Par. Vi har oplevet noget ganske tilsvarende en Gang tidligere, nemlig i 1919—20. Dengang købte alle for at tilfredsstille et tilsyneladende effektivt Vare-behov, og tilsammen forkøbte de sig i en sørgelig Grad. De kunde gøre det, fordi de opererede i pengelig Marked. Men denne Forudsætning er ogsaa tilstede nu, og mellem Importbehovet i Danmark og Eksportbegæret i Udlandet løber tusinde Traade, og naar Behovet stiger, vokser Begæret.

Men er Risikoen herved da saa stor, vil De maaske spørge, thi naar Industrien er konkurrencedygtig, kan den jo jage de uden-landske Varer ud igen. Ja, hvis det var saa simpelt, blev Risikoen naturligvis mindre. Men der er en Ting, der ikke maa overses, og som andre Steder ikke bliver overset, og det er, at Landets Evne til at købe Raavarer er omvendt proportional med dets Evne til Køb af Færdigvarer. Det er ikke Konkurrencen med disse færdige Produkter, der er det betænkelige, for selvfølgelig maa et Erhverv være i Stand til at konkurrere, naar dette sker paa lige Fod, men det betænkelige ligger deri, at en kunstig Forøgelse af Færdigvareimporten betyder en kunstig Nedsættelse af Raa-vareimporten. Det kan let blive som et Nøgle, der ruller sig selv op, derved, at hvert paatvunget Tilsagn om en bestemt Import medfører en Begrænsning af en nyttig Indførsel, hvorefter den herved foraarsagede Nedgang i Produktionen giver Grundlag for nye Importønsker.

Det er dette, man fra Industriens Side frygter, og det er dette, man kæmper imod, naar Handelsforhandlinger finder Sted, fordi Industrien ellers bliver bragt i den Situation, at Produktionen maa

indskrænkes og Arbejderne afskediges, som Følge af, at Fabrikerne ikke kan faa de fornødne Raavaremængder at arbejde med. Hidtil er det i nogen Grad lykkedes at afværge de værste Farer, og forhaabentlig vil der ogsaa i Fremtiden kunne skabes Enighed om, at det, det gælder om, ikke er Udnyttelse til Bunds af enhver tilfældig Konjuncturechance, men at det afgørende er paa langt Sigt at give Eksport og Hjemmeproduktion Mulighed for en rolig, harmonisk Udvikling.

Medens jeg er ved de vanskelige Problemer, den foreliggende Situation afføder, vil jeg gerne nævne en anden Ting, som volder Besvær. Det er Spørgsmaalet om Oprettelse af nye Virksomheder. Egentlig kunde man maaske sige, at naar en Kreds af Næringsdrivende har en saadan Tiltro til et nyt Foretagende, at de med deres egne Penge vil bære den økonomiske Risiko, saa kan der ikke være Betænkeligheder hos andre — i Særdeleshed da ikke, naar det drejer sig om et produktivt Foretagende, der skaffer Beskæftigelse til adskillige Mennesker. Her er naturligvis set bort fra den forstaaelige, men for Helheden ganske uinteressante Modvilje, bestaaende Fabriker har mod nye besværlige Konkurrenter; thi fra dette Synspunkt vil nye Virksomheder jo i Reglen blive betragtet som noget i Retning af en Krænkelse af velerhvervede Rettigheder. Men Sagen er nu ikke saa ligetil. Den samlede Industris Interesse i, at Erhvervet kan blive saa stort og stærkt som vel muligt, har i sig selv den Reservation, at det nye ogsaa virkelig skal bidrage til at gøre Industrien større og stærkere. De, der har været med til at gennemleve Aarene 1921 og 1922, vil af al Magt modarbejde en Gjentagelse af det, der dengang fandt Sted, og dette Synspunkt er for os alle i lige Grad et erhvervsmæssigt Interessesstandpunkt og en personlig Bekendelse. Og bliver det saa sagt, at Folk nok selv skal passe paa, naar det er deres egne Penge, det drejer sig om, saaledes at andre ikke skal gøre sig Bekymringer desangaaende, saa vil jeg tillade mig at henvise til det Forhold, jeg allerede tidligere har berørt, nemlig den Fare for usunde Projekter, der ligger i det lukkede Markeds Overeksponering af Afsætningsmuligheder.

Lad mig tage det Eksempel, at en bestaaende Virksomhed ikke kan faa tilstrækkelige Raavarer til en Produktion, der dækker Markedets Behov. Set fra et umiddelbart Sælgersynspunkt er det klart, at der i det udækkede Behov er Basis for en ny Produktion, men for Helheden er det daarlig Forretning at anskaffe nye Maskiner, naar der ikke er Raavarer nok til at beskæftige de alle-

rede forhaandenværende. Eller lad mig nævne de mange Tilfælde, hvor en af handelspolitiske Grunde nødvendiggjort Tilbageholdenhed fjerner en ellers stedfindende Import. Forbruget savner Varen, og Produktionsmuligheden synes oplagt. Ogsaa her vil imidlertid et Nyanlæg blot betyde et Anlæg yderligere at afvikle, naar Tidens Fylde er inde. Jeg skal gaa let hen over de talrige Projekter, der alene har til Formaal at bevare Markedet til bedre Tider for en udenlandsk Leverandør ved Indrettelse af en ganske primitiv Samlevirksomhed, eller de endnu mere løstagtige Forslag, hvor »Fabrikationen« bestaar i, at Varernes Maling, deres Emballering eller deres Indpakning til Haandkøb overflyttes til Danmark, for at Valutaattesterne kan strække længere.

Paa et enkelt Felt — Tekstilindustrien — er Problemet om Nyvirksomheder, d. v. s. Importret for Maskiner og Raastoffer, ordnet ved et Samarbejde, der tilstræber at holde Produktionsudvidelserne indenfor de Rammer, en normal Markedsudvikling kan antages at gøre naturlige. Men ellers er det saaledes, at man meget ofte forser sig paa den ene Ting, at Oprettelsen af en ny Fabrik i Øjeblikket skaber en Del Arbejde i den By, hvor Fabriken anlægges, medens de videregaaende Overvejelser overlades til Erhvervet, der jo ogsaa bliver ene om at tage Kløene, naar de overflødige Fabrikker skal til at krakke. Da hele dette Forhold har en stor offentlig Interesse, maa jeg maaske nævne, at Industriraadets Konsulentvirksomhed paa dette Omraade er tilrettelagt ud fra den Opfattelse, at det, naar der er Knaphed paa Valuta, er bedre at faa Raavarer til at beskæftige Maskinerne med, end at faa Maskiner, som maa sætte andre Maskiner i Staa, samt at Oprettelsen af Virksomheder, der kun kan eksistere, saalænge Valutaordningen er i Kraft, maa være en tvivlsom Vinding for Landet. I saadanne Tilfælde, og naar Resultatet er en aabenbar Desorganisering af Produktionen med deraf følgende Kapitalspild, siger Industriraadet Nej. Derimod vil man gerne være med til at bære noget nyt frem paa Omraader, hvor ændret Teknik eller nye Forbrugsbehov gør en ny Produktion naturlig, ligesom det ogsaa er en Ting af allerstørste Interesse, at den nu eksisterende større Pengerigelighed indenfor Industrien i videst muligt Omfang kan blive anvendt til en Modernisering og Fornyelse af Fabrikernes tekniske Apparat for dermed at styrke deres fremtidige Konkurrenceevne.

Med disse Bemærkninger har jeg nærmet mig Fremtiden og

ogsaa i nogen Grad Afslutningen. De vil sikkert spørge: Kan den paabegyndte Udvidelse af dansk Industriproduktion holde ud i Fremtiden. Og det er et Spørgsmaal, der ikke har sin Bund i almindelig Videbegærlighed, men som er naturligt, fordi alle er klar over, at en større Industriproduktion er nødvendig for Økonomi og Beskæftigelse. Jeg skal svare, at Mulighederne er gode, men ikke sikre. Vi har engang i Danmark lidt sørgelige Skuffelser, fordi man troede, at en Dansker let kunde hamle op med to Tyskere. Det danske Folk er ikke et Søndagsfolk i den Forstand, at vore Evner og Dygtighed ligger saa meget over andres, at vi er fritaget for Hverdagens Konkurrence. Vi maa arbejde paa samme konkurrencemæssige Niveau som de Lande, hvis Forhold svarer til vore, og den første Forudsætning for en Opretholdelse af det industrielle Fremskridt er Bevarelsen af et sundt Lønnings- og Omkostningsniveau.

Men til Industri hører ikke alene Mennesker, der kræves ogsaa Kapital, og et Erhverv i Vækst kan ikke kapitalføde sig selv. Landbrugets store Fremgang gennem Slægtled havde ikke været tænkelig uden det udmærkede Financieringssystem, der skabtes gennem Sparekasser og Kreditforeninger. Industriens Financiering er sket gennem Bankerne, og medens det jo er saadan, at man fra Udlandet ofte søger til Danmark for at studere Kreditforeningssystemer, er det vist sjældnere, at vort Bankvæsen giver Anledning til Studieophold.

Min Stilling har ført med sig, at jeg i mange Tilfælde har haft Lejlighed til i Enkeltheder at følge industrielle Virksomheders Historie, og jeg har da stadig set, at der i den Begivenhedsrække, som fører fra en beskedent Enkeltmands-Start til den højtorganiserede Storbedrift, er en Faktor, som spiller en uhyre Rolle. Dette er Virksomhedens Bankforbindelse. Jeg tror, at næsten alle Industriforetagender maa erkende, at Støtte og Forstaaelse hos Banken har været en afgørende Forudsætning for, at kritiske Perioder er blevet overstaaet, og Chancen for en Udvikling har kunnet udnyttes. De danske Industrivirksomheders Historie er for mig et uafviseligt Vidnesbyrd om, at det stærke industrielle Erhverv, Danmark nu har, er skabt ved en dygtig og forudseende Medvirkning fra de danske Bankers Side. Derfor er det ogsaa ved Bedømmelsen af de industrielle Fremtidsmuligheder et mørkt Punkt, at Efterkrigsaaarene bragte en saadan Forkrøbling af de private Banker, at Bankerne — trods de senere Aars ihærdige Reorganisationsarbejde — endnu bærer Mærker deraf. Ikke saa-

dan at forstaa, at deres Styrke og Soliditet er forringet, men paa den Maade, at den Fremtidstro og den Ekspansionslyst, der tidligere gjorde Bankerne til en saa initiativrig Arbejdsfælle, nu synes erstattet af mere sparekassemæssige Betragtninger. Man synes at lide af en vis Krisepsykose, og man er ikke helt indstillet paa at følge det eneste virkelig effektive System til at bekæmpe Kriser, nemlig det, den kloge Joseph udformede for nogle tusinde Aar siden, da han paaviste, at Midlet til at overvinde de 7 magre Aar var at indtjene Forraad i de 7 fede Aar. Det maa haabes, at det kan lykkes at finde Former, hvorefter Industriens Financiering i nogen Grad kan lægges ud paa en bredere Basis, paa samme Maade som Landbrugets, saaledes at Anbringelsen af opsparede Kapitaler lige saa naturligt kan ske i industrielle Sikkerheder, som det nu sker i landbrugsmæssige Sikkerheder. Men selv om dette ogsaa sker, vil Industriens Vækst alligevel i høj Grad være knyttet til Udviklingen af stærke, handledygtige Privatbanker.

Løsningen af Financieringssspørgsmaalet er et indre Problem, hvorved naturligvis ogsaa Omfanget af Kapitalopsparingen spiller ind. Et ydre Problem er Verdensøkonomiens Udvikling. At Afspærringen vil blive fortsat, anser jeg for givet, og der vil formentlig endda blive Tale om en yderligere Skærpelse. De Sanktioner, der med en underlig Ubekymrethed har faaet ogsaa de smaa Landes Tilslutning, maa uundgaaeligt virke i denne Retning, fordi de klart understreger, at et Land, der føler sig tilstrækkelig stærkt til militært at være sig selv nok, ogsaa erhvervsøkonomisk maa sørge for at gøre sig mest muligt uafhængigt af Udlandet.

I samme Grad, som den internationale Vareomsætning skal fastlægges ved Statsaftaler, vokser Faren for et lille Land, fordi Lidenhed og Svaghed nu engang hører sammen paa samme Maade som Storhed og Styrke. Og det, Spillet kommer til at dreje sig om, bliver ikke alene Importens og Eksportens Sammensætning og Størrelse, men ogsaa Afgørelsen af, hvor Fortjenesten skal gaa hen. Hidtil har Danmark i nogen Grad haft Fordelen af at kunne sælge til lukkede Markeders kunstigt forhøjede Priser. Men hvem siger, at dette vil blive ved, og hvem kan garantere, at vi ikke ogsaa bliver nødt til at købe paa saadanne Vilkaar. Allerede Overflytningen af Køb fra billigere Markeder til Køb i dyrere Markeder har belastet dansk Produktion med store Merudgifter, f. Eks. for Kul og Jern. Og vi har dog endnu kunnet købe til de paagældende Markeders sædvanlige Pris.

Efterhaanden som Danmarks handelspolitiske Forpligtelser til Køb bliver mere og mere udspecialiserede, naar man imidlertid tæt hen imod Forpligtelsen til at købe bestemte Varer i bestemte Lande til en i Forvejen angiven Sum. Og hvordan bliver Prisen saa? Hvis Danmark skal give Indførselsmulighed — og dermed i Realiteten Købsmulighed — for $\frac{1}{2}$ Mill. Kroner Strømper fra et bestemt Land, er det maaske af mindre Betydning, om vedkommende Land finder paa, at det ogsaa vil tjene godt paa disse Strømper. Men kommer det samme Princip til Anvendelse for Varer, der danner Grundlag for en Produktion, bliver Sagen af en umiddelbar Vigtighed. Jeg tror, det er rigtigt at pege paa dette Forhold, som en af den kommende Tids store Vanskeligheder — ikke alene for den industrielle Produktion, hvis Konkurrencedygtighed herved bringes i Fare, men for hele Landets Økonomi. Det er næppe nogen Overdrivelse, naar jeg siger, at Forskellen mellem det, Danmark i gunstigste Fald kan tjene ved at sælge til lukkede Markeders Pris, og det, Danmark i ugunstigste Tilfælde kan tabe ved at maatte købe til bestemte Markeders Monopolpriser, kan udgøre et aarligt Beløb, der stærkt nærmer sig den Sum, Danmark hvert Aar maa udrede til Forrentning af Landets udenrigske Gæld.

Intet af de produktive Erhverv er i Øjeblikket stærkt nok til at undvære Beskyttelse. De, der eksporterer, skal have deres Eksportafsætning beskyttet, og de, der sælger i Indlandet, skal have deres Hjemlandsmarked beskyttet. Det er svært at etablere denne Beskyttelse — og vel endnu sværere herhjemme end andre Steder — for i mange Aar har alt været indstillet imod Beskyttelse, hvilket vel heller ikke var saa urimeligt. Vanskeligt er det at forlade Synsmaader, der i Menneskealdre er ført frem, som det eneste rigtige. Da man i sin Tid i Frankrig efter Revolutionen skulde afskaffe den republikanske Styreform, hvis Idé alle havde kæmpet for, valgte man at gøre det paa den Maade, at Napoleon blev udnævnt til Kejser over den franske Republik — saa var det klaret. Herhjemme valgte man — dengang Beskyttelsen skulde genindføres — at etablere Nationalbankens Valutakontor. Meget blev klaret hermed og klaret godt. Om det altsammen blev klaret, ved jeg ikke. Jeg tror, at hvis Konjunkturerne ikke ændres i afgørende Grad, er dette kun det første Skridt henad Beskyttelsens og Reguleringens vanskelige Vej.
